

Artikel publicerad (på norska) i dagstidningen *Klassekampen* 8/5 2013 och (på svenska) i tidningen *Internationalen* (17/5 2013)

David Brolin och Martin Fahlgren

Vad är egentligen fascism?

Med anledning av en aktuell debatt

Nutida fascismforskare intresserar sig sällan för samhällsekonomiska förklaringsmodeller. Alla externa förklaringar, vare sig det gäller ”kapitalism” eller ”modernisering”, lämnas därhän. Ofta åberopad är den brittiske statsvetaren Roger Griffin, mannen bakom ”standardverket” *International Fascism: Theories, Causes and the New Consensus* (1998). Griffin vill påvisa en ”konsensus” bland akademiska forskare om hur ”fascism” skall definieras. Fascism skall ses som bestående av en uppsättning idéer eller myter, dvs man vill definiera fascismen enbart utifrån dess *ideologi*. Man håller sig med ett ”generiskt fascismbegrepp”, vilket betyder att man söker efter det som ideologiskt förenar alla fascismrörelser. Myten om nationen tilldelas en central ställning. Griffin betraktar den som fascismens kärna eller ”kärnmyt”, dess ”palingenetiska ultranationalism”.

Nu har tankarna rotat sig. Exempel på detta är den svenske författaren och journalisten Henrik Arnstads (HA) forskning. Han arbetar inom det ovan skisserade forskningsparadigmet, vars tankegodis han populariserat i dagspress, radio, intervjuer och nu också i bokform: *Älskade fascism. De svartbruna rörelsernas ideologi och historia*. Vi menar att HA inte alltid har stöd i den fascismforskning han bygger på. Att det skulle råda en verklig ”konsensus” – som HA hävdar – är en stor överdrift. Det som Griffin betecknar som framväxten av en ”ny konsensus” baseras på den forskning som började på 1980-talet, främst i den anglosaxiska världen.

HA har gjort det enkelt för sig genom att reducera fascismen till en enda sak: ”ultranationalism”. Forskare som lyfter fram ultranationalism som den fascistiska ideologins kärna har inte helt fel, eftersom det är en av den fascistiska ideologins hörnstenar, men den är å ena sidan inte den enda, och å andra sidan förbiser de att ”nationalism” är en abstrakt kategori och en ideologisk form som kan fyllas med olika klasspolitiskt innehåll. Därigenom lämnas utrymme för godtycklighet – i princip alla politiska grupperingar med nationalistiska tendenser riskerar att bli stämplade som fascistiska. Med skohorn skulle man kunna klämma in Venezuela och den bolivarianska patriotismen i definitionen. Eller norsk nationalism, vilket *Klassekampens* läsare nog redan uppmärksammat. Vi har således att göra med ett fascismbegrepp som tenderar att leda vilse.

HA har vid flera tillfällen åberopat historikern Diethelm Prowe som stöd för uppfattningen att moderna högerextremistiska rörelser kan karakteriseras som ”fascistiska”. Prowe skulle, enligt HA, anse att ”dagens högerextremism” är fascistisk, med det viktigaste förbehållet att de (dvs högerextremisterna) inte själva vill vidkännas det. Varför det då? Jo, skriver HA, eftersom det idag vore självmord för en europeisk politisk rörelse att öppet kalla sig för ”fascistisk”. Vi anser att HA här har fel. Prowe undviker konsekvent begreppet ”fascism” när han diskuterar den moderna högerextremismen och talar i stället om ”nya radikala högern” och ”dagens högerrörelser”. Han argumenterar heller inte för att man (som HA gör) ska omdefiniera begreppet fascism så att det kan appliceras på den moderna högerextremismen.

HA kommer via kriteriet om ”ultranationalism” fram till att Sverigedemokraterna är ett fascistiskt parti. De är visserligen inte några ”italienska squadristi”, ty ledarkult och paramilitära styrkor saknas, liksom ett tydligt antidemokratiskt program. HA stödjer sig återigen på Prowe och dennes slogan att ”farfars fascism är död”. Här gör HA emellertid en egen tolkning av denna dödförklaring: Eftersom den gamla fascismen är död så är begreppet

”fascism” så att säga ledigt och kan användas på fenomen som har mycket få likheter med det historiska. Således anser HA att han kan använda fascistetiketten som ett samlingsbegrepp för den ”nya radikala högern”. Och därmed kan många partier, som enligt HA vill ”pånyttföda en degenererad nation”, betecknas som fascistiska: Sverigedemokraterna, Framskrittpartiet, Geert Wilders Frihetsparti (i Nederländerna) osv.

Frågan är dock om partier av detta slag skall räknas till den fascistiska familjen? Kritiker har, enligt vår mening helt riktigt, hävdats att extrem nationalism och främlingsfientlighet inte är tillräckligt. Det går inte för sig att likt HA stryka kampen mot demokratin från kriterielistan (eller annat som brukar förknippas med fascism, såsom våldsanvändning och ledarkult). Sverigedemokraterna är idag snarare ett borgerligt, högerpopulistiskt och invandrarfientligt parti liknande Dansk Folkeparti, Sannfinnländarna eller Framskrittpartiet.

Men betyder detta att ”farfars fascism” verkligen är död? Nej, den moderna fascismen existerar och har mer med mellankrigstidens fascism att göra än vad HA med flera inser. Stöveltramp och vapenskrammel är inga utdöda relikter utan levande inslag i europeiska fasciströrelser som det ungerska Jobbik, grekiska Gyllene gryning, tyska nazistiska terrorceller eller Svenskarnas Parti (ej att förväxla med Sverigedemokraterna). Vi skall inte stirra oss blinda på 1930-talets fasciströrelser – eftersom vi då riskerar att inte upptäcka nutida formen av fascism – det har varit forskarnas lösen. Men det omvända gäller. Genom att studera historien lär vi oss vad som verkligen är fascism och vad som är högerpopulism och reaktionär konservatism.

David Brolin

Martin Fahlgren

Lästips om fascism och SD

Martin Fahlgren: [Fascism - Vad är det egentligen och vad är det inte?](#)

Martin Fahlgren: [Föredrag om högerextremism och fascism](#)

Martin Fahlgren: [Hur stoppar man Sverigedemokraterna?](#)

Martin Fahlgren: [Sverigedemokraterna och den svenska vänstern](#)

Anders Hagström: [Är SD fascistiskt?](#)

Mats Parner: [De nygamla välfärdsnationalisterna](#)